

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Казахський національний університет імені аль-Фарабі
Texas A&M University-commerce (USA)

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Збірник наукових статей за матеріалами XIV Міжнародної
науково-практичної конференції
23 жовтня 2020 р.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Сборник научных статей по материалам XIV Международной
научно-практической конференции
23 октября 2020 г.

Харків
2020

УДК 378
ББК 74.58

Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів:
збірник наукових статей за матеріалами XIV Міжнародної науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 р.). – Харків: ХНАДУ, 2020. – 335 с.

У збірнику наукових статей за матеріалами конференції висвітлюються актуальні проблеми лінгводидактики та методики викладання української/російської мови як іноземної, професійно-мовленнєвого спілкування, застосування у навчальному процесі традиційних та інноваційних технологій, прийомів та алгоритмів розвитку комунікативних та дискурсивних компетенцій іноземних студентів, а також психолого-педагогічні засади організації навчального процесу, міжкультурної комунікації та соціально-психологічної адаптації.

Адреса: Харківський національний автомобільно-дорожній
університет, 61002, м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25.
Телефон: (057) 707-37-45.

Друкується в авторській редакції. За зміст, автентичність фактичного матеріалу та посилань відповідають автори.

© ХНАДУ, 2020

дозволить максимально індивідуалізувати навчання за вибраною учнем і замовленою суспільством освітньою траєкторією і забезпечити попит на фахівців на ринку праці, що формується.

Таким чином, при організації взаємодії середніх і вищих освітніх установ необхідно оцінити всі переваги і недоліки шкільної освіти, визначити труднощі, що випробовуються студентами при переході від шкільної до університетської системи освіти, причини цих труднощів з тим, щоб забезпечити якісну підготовку майбутніх фахівців відповідно до їх здібностей і схильностей. Необхідно уникати при цьому зайвих невинуватених навантажень при навчанні і знижувати кількість тих, що допустили помилку у виборі професії.

Література:

1. Соловьев А. Абитуриент – студент: проблемы адаптации / А. Соловьев, Е. Макаренко // Высшее образование в России. – 2007. – № 4. – С. 54–56.
2. Селиверстова О.В. Принципы процесса профессиональной социализации студента в контексте синергетической парадигмы образовательной среды вуза / О. В. Селиверстова // Высшее образование сегодня. – 2010. – № 5. – С. 91–93.
3. Седин В. И. Адаптация студента к обучению в вузе: психологические аспекты = First-year student's adaptation to educational process: psychological aspects / В.И. Седин, Е.В. Леонова // Высшее образование в России. – 2009. – № 7. – С. 83–89.

**Шляхи підвищення інтеркультурної компетентності
студентів – іноземних громадян на заняттях
з історії української культури**

Гребенюк Т.В.

*Запорізький державний медичний університет,
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: s_gtv@ukr.net*

У процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу студентам – іноземним громадянам надзвичайно важливою є наявність у них здатності до адекватної рефлексії власних комунікативних дій у контексті специфіки нового й незвичного іншокультурного середовища. Розвиненість здібності до такої рефлексії є запорукою успішного входження в нове соціальне середовище, успішного навчання й психологічного комфорту молодих людей.

У світовому науково-методичному дискурсі таку спроможність особистості окреслює поняття інтеркультурної компетентності. У найзагальніших рисах її характеризують як «комплексні здібності, потрібні для того, щоб діяти ефективно й адекватно при взаємодії з іншими, лінгвістично й культурно відмінними особами» [2; 458].

На думку М. Байрама, трьома головними складниками інтеркультурної компетентності є знання, вміння та здібності. У сфері знання головними є «знання інших та знання соціальних процесів у соціальних групах» та «знання самих себе та критичної культурної свідомості». У галузі вмінь найбільш значущі «вміння інтерпретувати й співвідносити» й «уміння відкривати нове і/або взаємодіяти». Інтеркультурними здібностями Байрам називає «відносність власної особи» та «цінність чужих» здобутків, вірувань і поведінки [1; 34].

Як стверджують Р. Розензі співавторами у праці [6], у основі явища інтеркультурної компетентності лежать здатності особистості витримувати психологічний стрес, ефективно комунікувати, знаходити переваги або зв'язки між знаннями різнокультурного походження та здатність упоратися зі змінами у технологічному світі без меж і кордонів, куди інтегровано елементи певної культури [6; 32–33].

Один із основоположників дискурсу розглядуваного поняття Вільям Гуддікунст виокремлює такі основні вміння, пов'язані з реалізацією міжкультурної компетентності: уважність, когнітивна гнучкість, толерантність у ситуаціях, які можна двозначно потрактувати, поведінкова гнучкість та крос-культурна емпатія[3].

Розвиток інтеркультурної компетентності студентів, безперечно, є корисним побічним продуктом у процесі викладання гуманітарних дисциплін у закладі вищої освіти. Одними з найважливіших дисциплін гуманітарного циклу, спрямованих, у тому числі, на підвищення інтеркультурної компетентності студентів, є історія культури України та українська мова. Також високий потенціал у цьому напрямку несе викладання історії України.

Також важливим аспектом підвищення інтеркультурної компетентності іноземних студентів є врахування характеру їх медіаграмотності й специфіки культурної відповіді у їх ріднонаціональному середовищі на сучасні комунікаційні технології. Зокрема, Н. Сарновська наголошує на важливості врахування ролі Інтернету у формуванні словникового запасу мови навчання у студентів-іноземців [8]. Дослідниця розглядає залежність медіаграмотності від інтеркультурної компетентності студентів і, навпаки, вплив медіаграмотності на цю компетентність, апелюючи до методики викладання іноземним громадянам мови навчання.

У мультикультурному навчальному середовищі існує певний набір можливих проблем, пов'язаних із взаємодією викладач – студент. Г. Хофстеде вважає взаємодію викладача зі студентом «архетипним людським феноменом», глибоко закоріненим у культуру суспільства. Науковець стверджує, що ситуація міжкультурного навчання може іноді породжувати проблеми для обох сторін такої взаємодії, зокрема, в таких аспектах, як:

- 1) різниця в соціальній позиції викладача й студента;
- 2) різна релевантність даного змісту навчання у двох їхніх культурах;
- 3) відмінні профілі когнітивних здібностей у соціумах викладача й студента;
- 4) відмінність реальних патернів взаємодії викладача й студента від очікувань один від одного [4; 303].

Апелюючи до досвіду викладання історії української культури іноземним студентам-першокурсникам у Запорізькому державному медичному університеті, можна сказати, що найчастіше брак достатньої інтеркультурної компетентності студентів має вияв у третій позиції наведеного переліку – відмінності профілів когнітивних здібностей вихідців із різних країн. Зокрема, порівнюючи такий профіль у індійських та нігерійських студентів, можемо помітити, що перша етнічна група в освоєнні матеріалу краще сприймає імперативні методи викладання, засвоюючи матеріал некритично, тоді як друга

група тяжіє до аналітичного підходу до матеріалу навчання й до вищого рівня самостійності у підготовці до занять. Очевидно, витoki такої відмінності лежать у специфіці шкільної освіти в названих країнах. Проте, відмінність профілів когнітивних здібностей, звісно, не є нездоланною перешкодою на шляху навчання. Можливо, вона, навпаки, стимулює до пошуків. Наприклад, Ж. Раян пропонує розцінювати суперечності, з якими викладач стикається на початках своєї взаємодії з іншонаціональною аудиторією, не як «проблеми до вирішення», а як перевагу й нагоду до вироблення нових шляхів співпраці [7; 631].

З огляду на дещо різні когнітивні механізми засвоєння матеріалу студентами цих груп у ситуації навчання пліч-о-пліч, у одній академічній групі, викладачеві варто підвищувати рівень інтеркультурної компетентності аудиторії. І тут постає питання пошуку оптимальних шляхів такого підвищення, серед яких надзвичайно важливим є засвоєння студентами знань про культуру взагалі (як теоретичний концепт), про культурні феномени (на прикладах рідних країн їхніх одногрупників), і, звісно, про культуру України – як традиційну, так і сучасну.

Паралельно пізнання нових для першокурсників культурних кодів відбувається протягом занять з української мови (дисципліни «Українська мова як іноземна» й «Українська мова за професійним спрямуванням»). Ефективність занять з мови для підвищення інтеркультурної компетентності вже обговорювалася в науково-методичному дискурсі. Наприклад, Д. Ланге у своїй праці [5] розглядає оптимальні засоби викладання елементів чужої культури під час занять з іноземної мови. Лекція розглядається тут як техніка, яка накидає студентам роль пасивного слухача, а отже, не реалізує весь потенціал культурного матеріалу. Натомість методи на зразок «culturecapsules/clusters», «culturalincidents», «assimilators», «culturalminidramas», на думку автора статті, є більш продуктивними. Попри те, що праця Д. Ланге стосується викладання саме мов цільової культури, зазначимо, що в системі

будь-якої дисципліни гуманітарного циклу також є надзвичайно ефективними запропоновані дослідником завдання, спрямовані на заохочення студентів до самостійного спостереження за культурними феноменами, аналіз мистецьких артефактів, ознайомлення з культурними текстами країни.

Надзвичайно продуктивними при вивченні іншонаціональної культури є завдання, спрямовані на порівняння культурних феноменів рідної країни та країни актуального проживання. При цьому має значення врахування історичного контексту постання культурних явищ, з'ясування витоків певних звичаїв і традицій. Наприклад, поряд із вивченням української культури різних епох варто приділити увагу етикетним традиціям сучасної України, історії їх формування, а також зіставити їх із аналогічними традиціями рідних країн студентів.

У структурі викладання історії української культури (в межах комбінованої дисципліни «Історія України та української культури») в Запорізькому державному медичному університеті активно використовуються завдання, засновані на порівнянні культурних феноменів різних країн, а також пропонуються способи «польових студій» у цій галузі: відвідини студентами святкових інсценізацій, як-от, свята Івана Купала на о. Хортиця, Музею запорізького козацтва, фольклорних концертів тощо.

У процесі міжгрупової комунікації під час таких заходів обговорюються й зіставляються унікальні риси української культури. Таке обговорення полегшує розуміння студентами чужої культури, підвищує взаємну толерантність у дразливих питаннях, наприклад, пов'язаних із віросповіданням або етнічно зумовленими стереотипами й заборонами.

Продуктивним методом підвищення інтеркультурної комунікації є перегляд, пояснення викладачем символічних значень і подальше обговорення відеозаписів традиційних ритуалів, зокрема, фрагментів ритуалу традиційного українського весілля або колядування й щедрування. Студентам попередньо дається завдання навести приклади (якщо можна, підготувати аналогічні

відеозаписи) цих ритуалів у їхніх національних культурах. При зіставленні символічних значень порівнюваних дійств робляться висновки про глибинну тотожність значення більшості ритуалів у різних культурах (наприклад, ілюструється теза про те, що весілля – типовий обряд переходу, символічне значення елементів якого в багатьох культурних традиціях збігається). У результаті досягається певне «наближення» студентів-іноземців до культур одне одного і, головне, до української культури. Також таке глибинне потрактування культурних феноменів сприяє підвищенню цікавості аудиторії до подальшого заглиблення у вивчення традицій, ритуалів, мистецтва України тощо.

Отже, інтеркультурна компетентність студентів – іноземних громадян є важливою складовою особистості, виступаючи водночас запорукою їх успішної інтеграції в українське суспільство (а отже, й підвищення психологічного комфорту) і умовою успішного засвоєння навчальних дисциплін. Одна з найпоширеніших проблем, пов'язаних із функціонуванням інтеркультурної компетентності – відмінність у профілях когнітивних здібностей у соціумах викладача й студента, яка може спричинити взаємне нерозуміння, а отже, й зниження ефективності викладання. Навчальні дисципліни гуманітарного циклу, зокрема, історія української культури й українська мова, мають високий потенціал у процесі цілеспрямованого підвищення інтеркультурної компетентності студентів-першокурсників у процесі навчання.

Література:

1. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. – Clevedon: Multilingual Matters, 1997. – 136 p.
2. Fantini A.E. Assessing Intercultural Competence: Issues and Tool // The Sage Hand book of Intercultural Communication / Edited by D. K. Deardorff. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2009. – P. 456–477.
3. Gudykunst William B. Bridging Differences: Effective Intergroup Communication. – Newbury Park, CA: Sage, 1991. – 425 p.
4. Hofstede G. Cultural differences in teaching and learning // International Journal of Intercultural Relations. – 1986. № 10 (3). – P. 301–320.
5. Lange D. The teaching of culture in foreign language courses // Professional preparation of teaching assistants in foreign languages. – Washington D.C: Center for Applied Linguistics, 1998.

6. Rosen R.T., Rosen R.H., Digh P., Phillips C., Singer M. Global literacies: Lessons on business leadership and national cultures. – New York, London, Sydney, Singapor: Simon and Schuster, 2000. – 409 p.
7. Ryan Janette. Teaching and learning for international students: towards a transcultural approach // Teachers and Teaching. – 2011. – 17:6. – P. 631–648
8. Sarnovska, N. Interaction of Language and Culture in the Process of Foreign Language Studying at Higher Education Establishments // Culture and Arts in the Modern World. – 2020. – № 21. P. 160–171.

The fluency of oral practice in a medical language classroom

Kozka I.K., Tarleva A.V.

Kharkiv National Medical University

Kharkiv, Ukraine

e-mail: iryndyana.kozka@gmail.com; tarleva_al@ukr.net

Oral fluency in a medical language classroom depends on the frequency of language practice.

Scientists state that “at the initial stages of ESP, needs analysis consisted in assessing the communicative needs of the learners and the techniques of achieving specific teaching objectives. Nowadays, the needs analysis aims at collecting information about the learners and at defining the target situation and environment of studying ESP” [3; 54-55].

During the years of practice the most commonly used genre is “a medical specialist-patient” interaction. Following V. Bhatia, we consider a genre as a “...situated linguistic behavior in institutionalized academic or professional settings...” [1; 629]. J. Harmer defines a genre as “a type of written organization and layout (such as an advertisement, a letter, a poem, a magazine article, etc.) which will be instantly recognized for what it is by members of a discourse community – that is any group of people who share the same language customs and norms” [2; 310]. The scientist is sure that textual success often depends on the familiarity of text organization for readers of the discourse community, however small or large that community might be and students should be aware of the genre norms [2; 32].

Especially this concerns the genre of “a medical specialist-patient interaction”. The task of a teacher is to instruct the students to use the necessary sets of vocabulary